

مِصْبَحُ الْبَلَاغَةِ

www.ketab.ir

مفتاح البلاغة

درس بلاغت (مرحله آشنایی ویژه طلاب متوسطه اول)
نویسنده: منصور قابشی - امیر جوان
ارزیابی و بازبینی علمی: سعید امینائی - محمد امین مؤمنی
گروه علمی: محمد علی افخضی اردکانی، امیر جوان
منصور قابشی، محمد امین مؤمنی

استادار دساز آموزش: امیر جوان
ویراستار: زینب مصباحی نیا
حروف چین: محمد مصباحی نیا
نمونه خوان: محمد حسین شبانی
محقق و ویراستار: مجتبی قانونی
صفحه آرا: اسحق حبیبی

ناشر: انتشارات مرکز مدیریت حوزه های علمیه
چاپ: اول / ۱۴۰۳
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شماره کتاب شناسی: ۹۸۱۶۳۶۴
PJA۲۰۲۸
رده بندی دیویی: ۸۰۸/۰۴۹۲۷
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۵۸-۱۳۲-۸
۱۴۰۱

مرکز مدیریت حوزه های علمیه
اصفهان

مرکز مدیریت حوزه های علمیه
اصفهان

www.ketab.ir

صاحب نظران، استادان و طلاب ارجمند می توانند نقدهای سازنده و پیشنهادهای خود را درباره متن درسی حوزه های طریق پایگاه www.Dtadvim.ir بیان فرمایند.
شماره تماس مرکز تدوین متن و منابع درسی: ۰۲۵۳۲۹۱۰۹۷
شماره تماس انتشارات: ۰۲۵۳۷۷۳۵۵۴۷
وبگاه انتشارات: www.nashrehowzeh.ismc.ir
نشر حوزه در ایتا و اینستاگرام: @Nashre_Howzeh

فهرست مطالب

مقدمه

درس ۱: چیستی، موضوع و فایده علوم بلاغی ۱۳

۱. فهم معنای واژه‌ها ۱۳

۲. فهم معنای ترکیبی واژه‌ها ۱۳

۳. فهم غرض و انگیزه متکلم از چینش واژه‌ها

در ترکیبی خاص ۱۴

۴. آشنایی با شیوه بیان ۱۴

۵. فهم زیبایی‌های سخن ۱۵

درس ۲: فصاحت ۱۷

کلمه فصیح ۱۸

کلام فصیح ۱۹

متکلم فصیح ۲۰

درس ۳: بلاغت ۲۱

ساختار علم بلاغت ۲۲

علم معانی

درس ۴: تعریف، موضوع و فایده علم معانی ۲۹

تعریف و موضوع علم معانی ۳۰

ساختار علم معانی ۳۱

درس ۵: تعریف، اقسام و اغراض خبر ۳۳

نسبت‌های سه‌گانه در خبر ۳۴

اغراض خبر ۳۵

درس ۶: تعریف، اقسام و اغراض انشا ۳۷

اقسام انشا ۳۷

قسم دوم: انشای غیرطلبی ۴۰

درس ۷: اطلاق و تقیید ۴۱

درس ۸: تقیید با ابزار تأکید ۴۵

اقسام مخاطب و خبر ۴۵

تأکید اجزای کلام ۴۶

ادوات و اسلوب‌های تأکید نسبت ۴۶

درس ۹: تقیید با ادوات شرط ۴۹

وجه اشتراک ادوات شرط ۴۹

وجه تفاوت «إِنْ» با «إِذَا» ۵۰

وجه تفاوت «إِنْ» و «إِذَا» با «لَوْ» ۵۰

نمونه‌های تطبیقی ادوات شرط ۵۰

درس ۱۰: ذکر و حذف ۵۳

اغراض ذکر ۵۳

اغراض حذف ۵۴

درس ۱۱: تقدیم و تأخیر ۵۷

اغراض تقدیم ۵۸

اغراض تأخیر ۵۸

درس ۱۲: تعریف و تنکیر ۶۱

اغراض تنکیر ۶۲

برخی اغراض تعریف به اشاره ۶۲

برخی اغراض تعریف به اضافه ۶۳

درس ۱۳: قصر ۶۷

انواع قصر ۶۸

اغراض قصر ۶۹

درس ۱۴: وصل ۷۱

تعریف وصل و فصل ۷۱

موضع وصل ۷۲

درس ۱۵: فصل ۷۵

مواضع فصل ۷۵

درس ۱۶: ایجاز و مساوات ۷۷

انواع ایجاز ۷۸

درس ۱۷: اطناب ۸۱

انواع و اغراض اطناب ۸۲

۱۲۶.....سجع

۱۲۶.....انواع سجع

۱۲۹.....درس ۲۸: آرایه‌های لفظی (۲)

۱۳۰.....اقسام جناس

۱۳۱.....درس ۲۹: آرایه‌های معنوی (۱)

۱۳۱.....طباق

۱۳۲.....مقابله

۱۳۲.....لَف و نشر

۱۳۵.....درس ۳۰: آرایه‌های معنوی (۲)

۱۳۵.....تناسب (مراعات نظیر)

۱۳۶.....اثتلاف اللفظ مع المعنی

تطبیقات کاربردی بلاغت

۱۴۱.....درس ۳۱: تطبیقات کاربردی بلاغت (۱)

۱۴۵.....درس ۳۲: تطبیقات کاربردی بلاغت (۲)

۱۴۸.....فهرست منابع

علم بیان

درس ۱۸: تعریف، موضوع و فایده علم بیان ۸۷

درس ۱۹: تعریف تشبیه، ارکان و اغراض آن ۸۹

تعریف تشبیه ۸۹

ارکان تشبیه ۹۰

اغراض تشبیه ۹۰

درس ۲۰: اقسام تشبیه ۹۳

۱. تشبیه بر اساس طرفین آن ۹۳

۲. تشبیه بر اساس ذکر و حذف وجه شبه ۹۴

۳. تشبیه بر اساس ذکر و حذف ابزار تشبیه ۹۵

..... ۹۵

درس ۲۱: مجاز (۱) ۹۷

مجاز لغوی ۹۸

تقسیمات مجاز ۹۸

مجاز عقلی ۹۹

درس ۲۲: مجاز (۲) ۱۰۱

مجاز مرسل مفرد ۱۰۳

درس ۲۳: استعاره ۱۰۷

درس ۲۴: کنایه (۱) ۱۱۱

کنایه در لغت و اصطلاح ۱۱۱

اغراض و فواید کنایه ۱۱۳

درس ۲۵: کنایه (۲) ۱۱۵

کنایه از صفت ۱۱۵

کنایه از موصوف ۱۱۵

کنایه از نسبت ۱۱۶

علم بدیع

درس ۲۶: تعریف، موضوع و فایده علم بدیع ۱۲۱

بدیع در لغت و اصطلاح ۱۲۲

درس ۲۷: آرایه‌های لفظی (۱) ۱۲۵

واج‌آرایی ۱۲۵

پیش‌نوشتار

سیاسی بی‌پایان نثار خالق انسان و آموزگار بیان، که رحیم است و رحمان.
ثنایی بی‌کران تقدیم حضرت سبحان سبحانه و تعالی که تجلی کرده است در قرآن.
و درودی سرمد بر حضرت احمد صلی الله علیه و آله و خاندان پاک او علیهم السلام.

این کتاب گامی کوچک در راستای تحقق رسالت حوزه در روان‌سازی و کاربردی کردن متون آموزشی است؛ کتابی که برای آموزش مرحله‌آشنایی بلاغت و به زبان فارسی برای فراگیران دوره متوسطه اول نوشته شده است.

نام این کتاب را «مفتاح البلاغة» نهادیم بدین معنا که امید است درهای دانش بلاغت را در مرحله آغازین آموزش به روی فراگیران بگشاید و ابهام را از ذهن طلاب عزیز برای فهم بهتر بلاغت بزداید.

گفتنی است کتاب‌های بلاغی که پیش‌تر در این سطح نوشته شده است، راه را برای تدوین این کتاب هموار ساختند. صاحب حاضر دارای این ویژگی‌هاست:

۱. بیانی روان و شیوا؛

۲. ورود به بحث از راه مثال‌های محاوره‌ای بوی سخن قواعد؛

۳. فعال کردن قوه فکر فراگیر و درگیر کردن آن با مطالب درس؛

۴. به‌کارگیری برخی اشعار فارسی که فراگیر با آنها در دوره متوسطه اول، آشنا شده است؛

۵. بهره‌گیری از مثال‌های قرآنی و روایی مناسب با سطح علمی و رفتاری فراگیر؛

۶. ارائه تمرین‌های متناسب با سطح درس که مکمل فرایند آموزش است؛

۷. استفاده از جدول، نمودار و شکل‌های متنوع و زیبا جهت روان‌سازی آموزش؛

۸. بهره‌گیری از رنگ برای جذاب‌سازی و تسریع در فراگیری.

این اثر اندک را به پیشگاه حضرت بقیة الله الاعظم علیه السلام هدیه، و از خدای کریم عاجزانه

درخواست می‌کنیم به فضل خود آن را بپذیرد و مبارک گرداند.

در پایان از مرکز تدوین متون و منابع درسی حوزه‌های علمیه که در تدوین و اتقان این

کتاب گام‌های مؤثری برداشته است، سپاسگزاری می‌کنیم.

منصور قابشی

امیر جوان آراسته